

ГЕЛЛЕР Є. Б.

здобувач кафедри конституційного
та адміністративного права

(Запорізький національний університет)

УДК 347

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2024.3.63>

СФЕРА СПОРТИВНОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ ЯК СФЕРА АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

У статті визначено поняття сфери спортивного розвитку особистості як сфери адміністративно-правового забезпечення. Зроблено висновок, що сферою спортивного розвитку особистості є сфера, завдяки якій зберігається баланс між інтересами особи та інтересами як окремих інституцій суспільства, так і суспільства в цілому, де взаємини, що складаються в процесі економічного, соціального, політичного, духовного життя і діяльності особи взаємовідносяться зі спортом та полягають в мобілізації якісних показників розвитку індивідуально-психологічних властивостей (характерних рис спортивної життєдіяльності) та пошуку шляхів їх передачі у публічну владу.

Обґрунтовано, що різні країни, створюють організаційні та нормативно-правові основи для розвитку фізичної культури та спорту залежно від специфіки соціально-економічної та політичної системи. Так, існуюча організаційна модель спортивного розвитку особистості як сфери адміністративно-правового забезпечення залежить від рівня участі держави в управлінні та фінансуванні промисловості та залежить від багатьох факторів, зокрема типу економічної системи, рівня соціально-економічного розвитку, політичної ситуації, культурних цінностей та традицій тощо. Традиційно виокремлюють три основні організаційні моделі сфери спортивного розвитку особистості як сфери адміністративно-правового забезпечення: американську, яка характеризується високим ступенем децентралізації та низькою участю держави в організації фізичної культури та спортивних заходів; європейську модель, яка характеризується відносно значним ступенем участі держави; пострадянську модель, яка характеризується повним централізованим державним управлінням у сфері фізичної культури та спорту.

Зроблено висновок, що, оскільки Україна знаходиться на шляху до Європейського Союзу, реформування спортивної сфери нашої держави відбувається за європейською моделлю сфери спортивного розвитку особистості як сфери адміністративно-правового забезпечення.

Ключові слова: сфера, розвиток особистості, спорт, спортивний розвиток особистості, адміністративно-правове забезпечення.

Heller E. B. The field of sports personal development as a field of administrative and legal support

The article defines the concept of the sphere of sports development of the individual as a sphere of administrative and legal support. It is concluded that the sphere of sports development of the individual is the sphere due to which the balance between the interests of the individual and the interests of both individual institutions of society and society as a whole is maintained, where the relationships that develop in the process of economic, social, political, spiritual life and activity of the individual are interrelated with sports and consist in the mobilization of qualitative indicators

of the development of individual psychological properties (characteristic features of sports life) and the search for ways to transfer them to public authorities.

It is substantiated that different countries create organizational and regulatory frameworks for the development of physical culture and sports, depending on the specifics of the socio-economic and political system. Thus, the existing organizational model of sports development of the individual as a sphere of administrative and legal support depends on the level of state participation in the management and financing of industry and depends on many factors, including the type of economic system, the level of socio-economic development, the political situation, cultural values and traditions, etc. Traditionally, there are three main organizational models of the sphere of sports development of the individual as a sphere of administrative and legal support: the American, which is characterized by a high degree of decentralization and low participation of the state in the organization of physical culture and sports events; the European model, which is characterized by a relatively significant degree of state involvement; the post-Soviet model, which is characterized by complete centralized state management in the field of physical culture and sports.

It is concluded that, since Ukraine is on the way to the European Union, the reform of the sports sphere of our country is carried out according to the European model of the sphere of sports development of the individual as a sphere of administrative and legal support.

Key words: sphere, personal development, sports, sports development of personality, administrative and legal support.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку людства, спорт є універсальною мовою, яка виходить за межі культурних, мовних та соціально-економічних кордонів. Він громади та розширює можливості окремих осіб служить основоположною силою для сприяння позитивним змінам у глобальному масштабі. Спорт є економічно ефективним та гнучким інструментом для просування цілей сталого розвитку, з моменту їх прийняття у 2000 році, спорт відіграв життєво важливу роль у зміцненні кожної з восьми цілей, що було визнано в численних резолюціях Генеральної Асамблеї ООН. А у резолюції 70/1 під назвою «Трансформування нашого світу: Порядок денний сталого розвитку до 2030 року», прийнятій у 2015 році, ще більше визнав та закріпив роль спорту у просуванні соціального прогресу.

Варто вказати, що спорт відіграє ключову роль у сприянні розвитку та миру, активно просуваючи такі цінності, як толерантність та повага. Розширення прав і можливостей жінок через спорт є ще однією сферою просування сталого розвитку. Знову ж таки, це розширення прав і можливостей виходить за межі ігрового поля, впливаючи на суспільне ставлення та сприяючи більш справедливому розподілу можливостей та ресурсів.

Більше того, у випадку з молоддю участь у спорті прищеплює важливі життєві навички, такі як лідерство, командна робота та дисципліна. Спорт значно сприяє досягненню цілей здоров'я, заохочуючи активний спосіб життя. У сфері освіти спорт надає цінні можливості для навчання поза навчальним закладом.

Разом з тим спорт відіграє вирішальну роль у цілях соціальної інтеграції, створюючи простори, де люди з різних верств суспільства можуть об'єднуватися, руйнуючи соціальні бар'єри.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання формування та адміністративно-правового забезпечення прав і свобод людини у сфері її спортивного розвитку фрагментарно в межах інших суміжних проблематик досліджувались у публікаціях О. І. Безпалової, С.М. Гусарова, О. В. Джафарової, Л. В. Козлової, Ю.О. Легези, О.І. Миколенка, Р. С. Мельника, Н. Р. Нижник, А. Ю. Олійника, О.Ю. Салманової, О. Ю. Синявської, О.С. Юніна та ін.. Не можна не акцентувати, що проблематика забезпечення спортивного розвитку особистості

вивчається не лише в межах юридичних досліджень, але і з точки зору науки педагогіки, психології, соціології, антропології, а також в межах економічних досліджень.

Мета статті. Визначити поняття сфери спортивного розвитку особистості як сфери адміністративно-правового забезпечення.

Виклад основного матеріалу. Доцільно підкреслити, що історично спорт відігравав життєво важливу роль у всіх суспільствах і функціонував як сильна комунікаційна платформа, яку можна використовувати для просування культури миру, що й продовжує бути одним з найбільш економічно ефективних і універсальних інструментів для просування цінностей Організації Об'єднаних Націй та досягнення Цілей сталого розвитку (ЦСР).

Отже, спорт є безумовно важливим чинником сталого розвитку. Тому, використовуючи цей величезний потенціал спорту, Управління Організації Об'єднаних Націй зі спорту заради розвитку та миру (UNOSDP) вже давно об'єднує людей через спорт та підтримує ініціативи спорту заради миру, що допомагає спорту повністю реалізувати свій потенціал у реалізації ЦСР.

Як зазначає Управління Організації Об'єднаних Націй зі спорту, спорт сприяє добробуту незалежно від віку, статі чи етнічної приналежності. Він насолоджується всіма, і його охоплення не має собі рівних. Наприклад, Всесвітня федерація тхеквондо створила Гуманітарний фонд тхеквондо для просування бойового мистецтва в таборах біженців по всьому світу. Такі ініціативи підвищують обізнаність про тяжке становище молодих біженців і повністю узгоджуються з ЦСР, особливо щодо здоров'я (Мета 3: Забезпечення здорового життя та сприяння добробуту для всіх у будь-якому віці). Діти та молодь отримують величезну користь від фізичної активності. У поєднанні зі шкільною програмою фізичні навантаження та спорт необхідні для всебічної освіти (Мета 4: Забезпечити інклюзивну та якісну освіту для всіх та сприяти навчанню протягом усього життя). Крім того, спорт у своїй найосновнішій формі заохочує збалансовану участь і має потенціал сприяти гендерній рівності (Мета 5: Досягти гендерної рівності та розширення прав і можливостей всіх жінок та дівчат). Завдяки ініціативам UNOSDP та її партнерів спорт сприяє тому, щоб міста та громади стали більш інклюзивними (Мета 11: Зробити міста інклюзивними, безпечними, стійкими та стійкими). Крім того, спорт може бути використаний як значущий інструмент для запобігання конфліктам та сприяння тривалому миру, оскільки спорт та його універсальність мають здатність перевершувати культури (Мета 16: Сприяти справедливим, мирним та інклюзивним суспільствам) [1].

Фундаментальним для справжнього посилення глобального розвитку та реалізації ЦСР є встановлення міцних та згуртованих партнерств. Світ більш взаємопов'язаний, ніж будь-коли, і глобальний феномен спорту має силу об'єднати впливові мережі різноманітних партнерів та зацікавлених сторін із спільною прихильністю до сталого розвитку. У зв'язку з цим світ спорту може забезпечити потужні мережі партнерів та зацікавлених сторін, віддані використанню спорту для сталого розвитку (Мета 17: Відродити глобальне партнерство для сталого розвитку). Видатним прикладом такого партнерства в цьому контексті є співпраця між Організацією Об'єднаних Націй та Міжнародним олімпійським комітетом (МОК), організацією, яка має статус спостерігача в Генеральній Асамблеї Організації Об'єднаних Націй і є ключовим партнером UNOSDP з кількома спільними ініціативами у сфері спорту заради розвитку та миру [1].

Фізична культура, спорт та здоров'я є важливими компонентами якості життя. Досягнення у сфері спорту підвищують престиж країни, приносять прибуток спортсменам та їхнім федераціям, створюють додаткові робочі місця, сприяють здоровому способу життя, що безпосередньо впливає на ефективність населення. Тому розвиток спорту та здоров'я стратегічно важливий для забезпечення соціально-економічного зростання та досягнення перспектив сталого розвитку будь-якої сучасної держави, і Україна не є виключенням. Для вирішення існуючих проблем у цій сфері, активізації розвитку бізнесу, розвитку спортивної інфраструктури та пошуку додаткових джерел фінансування важливо зрозуміти, що є сферою спортивного розвитку особистості і як вона співвідноситься зі сферою адміністративно-правового

забезпечення. Дослідження в цій галузі особливо актуальні з огляду на негативний вплив кризи, спровокованої війною, і необхідність адаптації до нових викликів.

Отже, починаючи наш аналіз, варто зупинитися на системоутворюючих дефініціях, зокрема на категорії «сфера». Так, у словниковій та енциклопедичній літературі поняття «сфера» (від грец. σφαῖρα перекладається, як куля) розуміється, як замкнута поверхня, геометричне місце точок рівновіддалених від даної точки, що є центром сфери [2]; район дії, межа поширення чого-небудь [3]; громадське оточення, обстановка, середовище, сукупність умов, середовище, в яких що-небудь відбувається [4].

Щодо поняття спорту, варто вказати, що ця категорія чітко визначена як на національному, так й на міжнародному рівні. Зокрема Закон України «Про фізичну культуру та спорт» визначає спорт, як діяльність суб'єктів сфери фізичної культури і спорту, спрямована на виявлення та уніфіковане порівняння досягнень людей у фізичній, інтелектуальній та інших підготовленостях шляхом проведення спортивних змагань та відповідної підготовки до них [5].

У Європейській спортивній хартії «спорт» означає всі форми фізичної активності, які, шляхом випадкової або організованої участі, спрямовані на підтримання або покращення фізичної форми та психічного добробуту, формування суспільних стосунків або отримання результатів у змаганнях на всіх рівнях [6].

Щодо етимології поняття «розвиток особистості» [7], то у спеціальній літературі вказується, що розвиток – це головний процес, що є у житті людини в сучасному суспільстві, стрімко розвивається. Розвиток людини є складним інволюційно (від латин. *involutio* – згортання) – еволюційним (від латин. *evolutio* – розгортання) поступовим рухом, під час якого відбуваються як прогресивні, так і регресивні інтелектуальні, особистісні, поведінкові, діяльнісні зміни в самій людині [8].

Енциклопедична література вказує, що розвиток особистості охоплює динамічну конструкцію та деконструкцію інтегративних характеристик, які відрізняють індивіда з точки зору міжособистісних рис поведінки [9]. Розвиток особистості постійно змінюється і залежить від контекстуальних факторів та життєвого досвіду, що змінює життя. Розвиток особистості також вимірний за описом і суб'єктивний за своєю природою [10].

У літературі філософського напрямку вказується, що «людське самоздійснення у світі спорту – це розкриття сутності спортивної особистості, вияв її специфічних особливостей, характерних рис спортивної життєдіяльності. Людина самоздійснює себе у світі спорту в залежності від зовнішніх і внутрішніх впливів. Її інтенсивність зумовлюється сприйняттям кожним індивідом власних потреб та інтересів як складових життєдіяльності» [11].

Закон України «Про фізичну культуру та спорт» не містить визначення «сфера спортивного розвитку», проте визначає певні види діяльності («у сфері фізичної культури і спорту»), зокрема меценатську, як добровільне безоплатне надання фізичними та юридичними особами (меценатами фізичної культури і спорту) матеріальної, грошової або іншої підтримки фізичної культури і спорту набувачам меценатської допомоги. Крім того містить визначення суб'єктів сфери фізичної культури і спорту – це фізичні або юридичні особи, які здійснюють свою діяльність з метою розвитку фізичної культури і спорту. А також визначає категорію «послуги у сфері фізичної культури і спорту» - організація та проведення суб'єктами сфери фізичної культури і спорту фізкультурно-оздоровчої діяльності та/або фізкультурно-спортивної реабілітації осіб з інвалідністю або підготовки спортсменів до змагань з видів спорту, визнаних в Україні [5].

Крім того у ст. 4 вищезгаданого Закону визначено засади державної політики у сфері фізичної культури і спорту, та вказано, що державна політика у сфері фізичної культури і спорту ґрунтується на засадах: визнання фізичної культури і спорту як пріоритетного напрямку гуманітарної політики держави; визнання фізичної культури як важливого чинника всебічного розвитку особистості та формування здорового способу життя; визнання спорту як важливого чинника досягнення фізичної та духовної досконалості людини, формування патріотичних почуттів у громадян та позитивного міжнародного іміджу держави; забезпечення гуманістичної спрямованості та пріоритету загальнолюдських цінностей, справедливості, взаємної поваги та гендерної рівності; гарантування рівних прав та можливостей

громадян у сфері фізичної культури і спорту; забезпечення безпеки життя та здоров'я осіб, які займаються фізичною культурою і спортом, учасників та глядачів спортивних і фізкультурно-оздоровчих заходів; сприяння безперервності та послідовності занять фізичною культурою і спортом громадян різних вікових груп; утвердження етичних та моральних цінностей фізичної культури і спорту; створення умов для соціального та правового захисту громадян у сфері фізичної культури і спорту; забезпечення підтримки громадських об'єднань фізкультурно-спортивної спрямованості; забезпечення різноманітності, високої якості та доступності послуг у сфері фізичної культури і спорту для громадян; забезпечення умов для підтримки напрямів фізичної культури і спорту; забезпечення доступу осіб з інвалідністю до спортивних споруд; заохочення благодійної діяльності у сфері фізичної культури і спорту; орієнтування на сучасні міжнародні стандарти у сфері фізичної культури і спорту, поєднання вітчизняних традицій і досягнень із світовим досвідом у цій сфері; забезпечення дотримання державних соціальних стандартів у сфері фізичної культури і спорту [5].

Таким чином підсумовуючи наведене, можемо дійти висновку, що сферою спортивного розвитку особистості є сфера, завдяки якій зберігається баланс між інтересами особи та інтересами як окремих інституцій суспільства, так і суспільства в цілому, де взаємини, що складаються в процесі економічного, соціального, політичного, духовного життя і діяльності взаємовідносяться зі спортом та полягають в мобілізації якісних показників розвитку індивідуально-психологічних властивостей (характерних рис спортивної життєдіяльності) та пошуку шляхів їх передачі у публічну владу.

Щодо сфери спортивного розвитку особистості як сфери адміністративно-правового забезпечення варто вказати, що різні країни, залежно від специфіки соціально-економічної та політичної системи, створюють організаційні та нормативно-правові основи для розвитку фізичної культури та спорту.

Існуюча економічна та організаційна модель спорту та охорони здоров'я залежить від рівня участі держави в управлінні та фінансуванні промисловості та залежить від багатьох факторів - типу економічної системи, рівня соціально-економічного розвитку, політичної ситуації, культурних цінностей та традицій тощо.

Традиційно виокремлюють три основні організаційні моделі сфери спортивного розвитку особистості як сфери адміністративно-правового забезпечення:

1) американську, яка характеризується високим ступенем децентралізації та низькою участю держави в організації фізичної культури та спортивних заходів. Традиційним принципом американської моделі спортивного менеджменту є децентралізація управлінських функцій як щодо різних сфер фізичної культури та спорту, так і в межах кожної зі сфер. Згідно з цією моделлю, держава не втручається у спорт, підтримуючи діяльність спортивних клубів, федерацій та спортивного руху в цілому. Фінансова підтримка надається для організації спортивних заходів, а також розвитку спортивної інфраструктури [12; 13].

2) європейську модель, яка характеризується великим ступенем участі держави. Майже у всіх європейських країнах держава так чи інакше втручається у розвиток низового спорту, спорту з високими досягненнями, а іноді навіть професійного спорту.

3) пострадянську модель, яка характеризується повним централізованим державним управлінням у сфері фізичної культури та спорту.

Доцільно зазначити, що ці моделі докорінно відрізняються одна від одної, зокрема, особливістю американської моделі адміністративно-правового регулювання спорту є відсутність центрального органу виконавчої влади. У США немає жодного органу, який координує сферу спорту, безпосередньо підпорядкованого уряду, оскільки на постійній основі федеральний уряд США не бере участі у розвитку спортивного сектору [13; 14]. Відповідальність за розвиток спорту покладається в основному на спортивні ради (комітети), які виступають як приватні некомерційні організації та підтримують низовий спорт у різних формах. Їх основним завданням є підтримка спортивних організацій, клубів, команд, спортивних заходів. Спортивні ради зазвичай тісно співпрацюють з місцевою владою на договірній основі [15].

Основними організаціями, що координують розвиток спорту в США, є Олімпійський комітет США (USOC), Національна федерація шкільних асоціацій (NFHS), Національна колегіальна атлетична асоціація (NCAA), а також Аматорський атлетичний союз (AAU), Національна атлетична асоціація коледжів (NCAA), Союз легкої атлетики (AAU), професійні ліги, асоціації різних видів спорту тощо.

Найвпливовішою організацією, яка забезпечує фінансову та організаційну координацію аматорських видів спорту в США, є Олімпійський комітет – це незалежна організація, до складу якої входять представники олімпійських комітетів усіх держав, національних спортивних федерацій (понад 40), а також національних спортивних організацій.

Зокрема національні спортивні федерації відіграють важливу роль у розвитку видів спорту з високими досягненнями. Їх завданням є всебічний розвиток спорту, тренувань та відбору спортсменів, підтримка міжнародного іміджу країни. Співпраця з міжнародними спортивними федераціями та Міжнародним олімпійським комітетом (МОК), Всесвітнє антидопінгове агентство сприяє авторитету та розвитку широких повноважень представників США в міжнародному спортивному русі, стимулює розвиток високопоставлених видів спорту в країні.

Варто вказати, що особливістю організації спорту в США є розвинена система шкільного спорту, головним керівним органом якого є Національна федерація шкільних асоціацій (NFHS). Важливість Національної студентської спортивної асоціації обумовлена тим, що студенти-спортсмени є домінуючою групою в загальній кількості учасників високоресурсних видів спорту [13; 14].

Європейська організаційна модель сфери спортивного розвитку особистості як сфери адміністративно-правового забезпечення характеризується відносно вищим рівнем державного регулювання. Головною особливістю організаційної структури управління спортом та охороною здоров'я є наявність наднаціонального рівня влади. У Європі координацію в цій сфері здійснює континентальна міжурядова організація – Рада Європи та її спеціалізований підрозділ – Комітет з розвитку спорту (CDDS). Відповідно до європейської концепції культури, в частині, що стосується спорту, CDDS покликана: стимулювати та забезпечувати координацію спортивної політики в державах-членах Ради Європи; проводити єдину європейську політику щодо міжнародного спорту, зміцнювати співпрацю з державними та громадськими спортивними організаціями, нести відповідальність за реалізацію Європейської спортивної хартії, Кодексу спортивної етики тощо. Під впливом Ради Європи всі держави-члени поділяють спільну думку щодо основних спортивних цінностей [12; 15; 16].

Доцільно зазначити, що найчастіше ці дві організаційні моделі регулювання сфери спортивного розвитку особистості як сфери адміністративно-правового забезпечення – американська та європейська – доповнюють одна одну і мають ряд спільних принципів.

Пострадянська модель, яка характеризується повним централізованим державним управлінням у сфері фізичної культури та спорту, характерна для країн пострадянського простору. Зокрема така модель існує у Північній Кореї та інших тоталітарних державах. За цієї моделі держава за допомогою комісарів жорстко керує спортом, як однією з воєнних ланок, а за невдалі виступи на міжнародних спортивних змаганнях спортсменів відправляють на виховні роботи.

Варто відмітити, що на сучасному етапі євроінтеграційних рухів нашої держави, спостерігається докорінна перебудова та реформування спортивної сфери України. Зокрема реформа передбачається за такими напрямками, а саме:

1) ліквідація надлишкових функцій Міністерства, усунення їх дублювання та його європеїзація;

2) підвищення прозорості діяльності Міністерства, відмова від ручного управління бюджетом та боротьба з корупцією серед чиновників;

3) підвищення автономії національних спортивних федерацій;

4) вдосконалення національного антидопінгового законодавства [17].

Варто вказати, що реформа сфери спорту була вперше анонсована у 1998 році, згідно з ухваленим міжнародним документом «Політика досягнення здоров'я для всіх у XXI

столітті», всі держави-члени Євробюро ВООЗ (Всесвітньої організації охорони здоров'я), зокрема й Україна, повинні були долучитись до формування здорового способу життя населення, і особливо молоді, на державному, регіональному та місцевому рівнях.

Відповідно в Україні була прийнята ціла низка державних документів, таких як Державна національна програма «Освіта» (Україна ХХІ століття), Концепція національного виховання, Національна програма «Діти України», Цільова комплексна програма «Фізичне виховання – здоров'я нації» тощо. Удруге про реформу заговорили у 2014-му році, проте, все завершилося внесенням деяких змін до вже існуючого закону. Сучасний етап реформування передбачає за наступні 4 роки (такий перехідний період дають собі реформатори) створення 20 тисяч спортивних клубів. Крім того передбачено докорінну новачію законодавчої бази. змінити законодавство.

26 вересня 2024 року Міністерство молоді та спорту України підписало Меморандуму про співпрацю з Київською обласною державною адміністрацією та Вишневою міською радою. Цей документ спрямований на впровадження механізму, що залучає спортивні клуби як громадські організації для розвитку клубної системи в спорті. Проведення експерименту дозволить розробити механізм для переходу на клубну систему організації занять фізичною культурою і спортом, а також сприятиме розвитку спортивних клубів у статусі громадських організацій. Важливо, що залучення спортивних клубів у статусі громадських організацій сприятиме активній участі місцевих громад у спортивному житті, що допоможе розвивати спорт на всіх рівнях [18].

Зокрема Комітет молоді і спорту рекомендує прийняти за основу проект Закону України щодо удосконалення діяльності спортивних клубів. Так, проект Закону України про внесення змін до Закону України «Про фізичну культуру і спорт» щодо удосконалення діяльності спортивних клубів, (реєстр № 11199) передбачає, що утворення спортивних клубів комунальної форми власності здійснюється з урахуванням державного соціального стандарту у сфері фізичної культури і спорту. Реалізація його положень сприятиме створенню умов для впровадження сучасної моделі роботи спортивних клубів та їх фінансової підтримки, розширенню можливостей громадян для занять фізичною культурою і спортом [19].

Висновки. Таким чином, можна констатувати, що Україна, реформуючи спортивну сферу, буде європейську модель сфери спортивного розвитку особистості як сфери адміністративно-правового забезпечення.

Отже, підсумовуючи наведене варто дійти висновку, що сферою спортивного розвитку особистості є сфера, завдяки якій зберігається баланс між інтересами особи та інтересами як окремих інституцій суспільства, так і суспільства в цілому, де взаємини, що складаються в процесі економічного, соціального, політичного, духовного життя і діяльності особи взаємовідносяться зі спортом та полягають в мобілізації якісних показників розвитку індивідуально-психологічних властивостей (характерних рис спортивної життєдіяльності) та пошуку шляхів їх передачі у публічну владу.

Список використаних джерел:

1. The Role of Sport in Achieving the Sustainable Development Goals URL: <https://www.un.org/en/chronicle/article/role-sport-achieving-sustainable-development-goals>
2. Сфера URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Сфера>
3. Словник української мови URL: <https://slovnyk.ua/index.php?swrd=сфера>
4. Словник іншомовних слів <https://www.jnsm.com.ua/cgi-bin/u/book/sis.pl?Qry=%D1%F4%E5%F0%E0>
5. Про фізичну культуру та спорт: Закон України від 24.12.1993 № 3808-XII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12#Text>
6. Переглянута Європейська спортивна хартія URL: https://mms.gov.ua/storage/app/sites/16/Mizhnarodna_dijalnist/Spivrobotnictvo%20z%20radoy%20EU/PREMS%20039224%20UKR%202584%20Revised%20European%20Sports%20Charter.pdf
7. Розвиток особистості URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Розвиток_особистості#cite_note-1

8. Киричук В.О., Андросович К.А. Розвиток та соціалізація особистості у сучасному суспільстві URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/32309243.pdf>
9. Wrzus C. Processes of personality development: An update of the TESSERA framework *The Handbook of Personality Dynamics and Processes*. Elsevier. 2021. pp. 101-123. doi: 10.1016/b978-0-12-813995-0.00005-4.
10. Hang Y., Soto C., Lee B., Speyer L., Murray A., Mottus R. Social expectations and abilities to meet them as possible mechanisms of youth personality development *Journal of Personality*. June 2023. 91 (3) p. 601-612. doi: 10.31234/osf.io/8yрbх
11. Білогур В.Є. Метафізичні та антропологічні виміри спортивного буття як основи самореалізації особистості URL: <http://vestnikzgia.com.ua/article/view/24921>
12. Сергій А. Ю. Зарубіжний досвід державного регулювання фізичної культури та спорту. *Науковий журнал Національного педагогічного університету імені Драгоманова. Серія 15: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура та спорт)*. 2015; 12: 104-108
13. Тур'яниця О. О. Американська модель професійного спорту: особливості конституційно-правового регулювання. *Науковий бюлетень Ужгородського національного університету: Серія: Право*. 2019; 1; 58: 85-88
14. Дрюков О., Адміністративне та правове регулювання високоефективного спортивного управління в Сполучених Штатах (іноземний досвід). *Фізична культура, спорт та здоров'я нації*. 2020 № 10, с. 185–190
15. Christina Gough Total revenue of the global health club industry 2009-2019 URL: <https://www.statista.com/statistics/275035/global-market-size-of-the-health-club-industry/>
16. Базенко В. А. Європейський досвід управління розвитком фізичної культури та спорту на новому рівні. Ефективність державного управління. 2017; 1: 156–166
17. Жданов І. Дорожня карта реформ у сфері фізичної культури та спорту URL: <https://blogs.pravda.com.ua/authors/zhdanov/54eadfb02ead0/>
18. Клубна система в спорті: нові перспективи URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/klubna-systema-v-sporti-novi-perspektivu>
19. Комітет молоді і спорту рекомендує прийняти за основу проект Закону України щодо удосконалення діяльності спортивних клубів https://www.rada.gov.ua/news/news_kom/249696.html

